

učnih knjig, katere naj bi ob enem služile kot učne knjige na meščanskih šolah. Ne manjka nam v naši deželi izvrstnih in izkušenih učiteljev, kateri bi gotovo drage volje prevzeli nalogo, da za naše ljudske in znanstvene meščanske šole preskrbijo potrebne učne knjige, imena spisateljev samih pa, katerim se misli izročiti delo, so nam porok, da bodo učne knjige v vsakem oziru ugajale najstrožjim zahtevam. Ker pa za zdaj ni misliti na to, da se bode teh knjig, ki so določene le za višje razrede, toliko spečalo, da bi se našel založnik, kateri bi jih hotel založiti brez vse druge podpore, in ker imajo vrh tega tudi spisatelji popolno pravico zahtevati plačilo za svoje delo, mogoče bi bilo izdati te knjige le s podporo iz deželnega zaklada, kakeršna se je svojočasno že tudi dovoljevala.

Knjige navedene pod točko 1.—7. utegnile bi obsegati kakih 180 tiskanih pol ter bi s honorarom vred trebalo za nje 7.000 do 8.000 gld. Da bi te knjige, kakor svojočasno latinsko slovnico in vaje prevzel deželni odbor v svojo zalogo, spojeno bi bilo, ker se jih bode veliko število natisnilo, s prevelikimi težavami. Misliti se more torej le na to, da se dotičnim založnikom dajo podpore, spisateljem pa bi se morali zagotoviti primerni honorari.

Za l. 1891. bi utegnilo zadostovati v to svrhu, če se dovoli vsota do 2.000 gld.

Visoki deželni zbor naj torej sklene:

1. Deželnemu odboru se naroča, da pri šolskih oblastvih dela na to, da se na slovenskih vzporednih razredih za grščino uvede slovenski učni jezik in polagoma tudi na višjih razredih gimnazij v Ljubljani in Novem Mestu za slovenske učence upelje slovenski učni jezik.

2. Deželni odbor se pooblašča, da založnikom potrebnih učnih knjig za 5., 6., 7. in 8. razred slovenskih ljudskih, oziroma meščanskih šol, potem obrtnih ljudskih nadaljevalnih in srednjih šol dovoljuje primerne podpore.

3. V to svrhu se dovoli za l. 1891. vsota 2.000 gld. iz deželnega zaklada.

O teh predlogih je poročal upravni odsek. V imeni deželnozbornice manjšine je predlogom ugovarjal deželni odbornik dr. Schaffer. Pri glasovanju so se predlogi sprejeli proti glasovom manjšine. Ta ukrep visoke zbornice je za razvitje slovenske ljudske šole prevažen. V višjih razredih ljudske šole doslej ni bilo niti mogoče s slovenskim učnim jezikom poučevati, ker ni bilo knjig. Sedaj se vendar moremo nadejati, da s podporo vis. deželnega zbora že leta 1891. dobimo vsaj najpotrebnejše knjige in se bode s časom mogel po vseh razredih uvesti slovenski učni jezik.

O zemljepisnem pouku.

XII. Pridvižni zemljevidi (Relief-Karten).

Velevažni so kipotvorni ali plastični zemljevidi za početni pouk v zemljepisji, ali le izjemoma nahajamo take zemljevide v ljudskih šolah. Ne mislim pa s tem dragocenih pridvižnih zemljevidov, katerih si ne more omisliti vsaka šola radi velikih stroškov. Tudi so navadno zemljevidi v premajhnem merilu izdelani za početni pouk in vsled tega za novince v tem predmetu premalo jasni. V velikem merilu izdelani pridvižni zemljevidi nam kažejo gorá in dolin naravno sliko in so boljši

od vseh drugih zemljevidov, ker se dajo na teh plastično upodobiti jako majhne oblike in višine, kar se ne dá doseči s samim črtkanjem.

Prav lepo izdelan in izvrstno učilo za zemljepisni pouk je Tirolske in Predarliske veliki pridvižni zemljevid, katerega je upodobil prof. Schuler v Inomostu na vrtu tamošnjega c. kr. učiteljskega. Veliki relief je izdelan z izredno skrbnostjo v merilu 1 m = 7,5 km in s posebnim ozirom na imenovanih dežel geološki sestav, Marljivi Lerget-

porer, fotograf na Bledu, izdelal je prav dobro pridvižni zemljevid „Grintavcev“ ali „kamniško-solčavskih planin“, kakor tudi pridvižni zemljevid Triglavskega pogorja, ki bi se vsekako dala uspešno uporabiti pri zemljepisnem pouku. Žal, da nimamo večjega pridvižnega zemljevida Kranjske kronovine, ki bi se dal uvesti v šole za razmerno nizko ceno. Kolikor meni znano imamo za Kranjsko poleg prej omenjenega samo nastopni relief: Pauliny: Relief-Karte der Umgebung von Adelsberg (merilo 1:72.000). Ta relief bi se dal uporabiti v šolah postojinskega okraja. Le redkokedaj imamo za šolski kraj primeren zemljevid, kajti posameznih listov specialnega zemljevida Avstro-Ogrske v merilu 1:75.000 ne moremo uporabiti na tej stopinji, ker nam za početni pouk preveč podajajo in vsled tega niso pregledni. Od „c. kr. vojno-zemljepisnega zavoda“ na Dunaji izdani vsekako izvrstni „okrajni zemljevidi“ tudi ne ustrezajo zemljepisnemu pouku na tej stopinji. Te vrste zemljevidi so pretežavni za početni pouk, ker imajo preveč podrobnosti in ker so zemlje razne oblike naznačene s črtkanjem, kar še ni umljivo 8 do 10 letnim otrokom. Tudi niso reke in ceste dovolj jasno narisane, da bi jih tudi razločno videli učenci v zadnjih klopih. „Okrajni zemljevidi“ so pa velike važnosti za zemljepisni pouk v višjih razredih, ker podajo učencu precej popolno sliko domačega kraja. Velevažni so tudi „okrajni zemljevidi“ za učitelja, ker mu jako olajšujejo spoznanje domačega kraja in so mu izvrsten pripomoček, ako ima narisati za posebne potrebe svoje šole šolskega okoliša ali pa šolskega okraja zemljevid. Tudi „hipsometrični zemljevidi“ ne ugovarjajo početnemu zemljepisnemu pouku, ker so za novince v zemljepisji preveč zahotani in se dajo tedaj uspešno uporabiti samo pri učencih, ki so že bolj napredovali v zemljepisji.

Že prej smo omenili, da si mora otrok pridobiti prve zemljepisne pojmove iz svojega opazovanja v prirodi in povdarjali smo posebno, kake važnosti so v tem oziru skupni izleti pod nadzorstvom učiteljev. Učitelj pa se bode kmalu prepričal, da je učencem

težavno s hriba ali stolpa prav ceniti višino ali oddaljenost tudi bolj znanih točk šolskega okoliša. Navadno cenijo otroci prenizko, in ves okoliš vidi se jim v zmanjšanem merilu in ravno zategadelj pospešuje razgled s kake višine v otrocih razumevanje odnosne velikosti raznih predmetov. Dobro učilo bi tedaj bilo pri početnem zemljepisnem pouku z „odzgor-nje (ptičje) perspektive“ narisanim zemljevid, kateri bi uspešno podpiral prve poskuse v zemljevida razumevanje.

Do sedaj naštetih pripomočkov pa primanjkuje veliki večini naših ljudskih šol in tudi ne bi povsem ustrezali učnim svrham v nižjih razredih. Ker tedaj primanjkuje v tem oziru primerne učila za nazorni pouk v zemljepisji, pomaga naj si učitelj sam, da se ogne tem nedostatkem. To se dá doseči s plastičnim kalúpom ali modelom. Tudi zabojček brez pokrova in vrečica, napolnjena s peskom, kar povsodi lahko dobimo, dá se časih uspešno vporabiti pri zemljepisnem pouku. S tem se dá lahko ponavljati marsikaj, kar je učitelj sam z otroki opazoval v prirodi. S peskom in zabojčkom pa tudi lahko pokažemo marsikatero zemeljsko obliko, katere ne najdemo v šolskem okoliši in katere tedaj otroci ne morejo poznati iz lastnega opazovanja.

Topografični ali krajepisni kalúp šolskega okoliša se bode dal izvrstno uporabiti pri početnem pouku v zemljepisji. Učitelj naj tedaj napravi šolskega okoliša kalúp od mokrega peska ali od ilovice. Ako hočemo izdelati kalúp od ilovice, narisati treba prej dotičnega kraja načrt na desko, katera bode novemu kalupu podlaga. Zatem zabijemo v načrta važnejih točkah igle ali tanke žreblje, katerih dolgost naj se ravna po dotične točke zemljepisni višini. Končno obložimo desko z vlažno ilovico, katera ima segati do osti posameznih igel ali žrebljev.

Da bode ves kalúp bolj jasen in pregleden, treba bode posameznih točk višine višje napraviti nego vodoravni razteg. Samo tako se dá doseči, da se posamezne višine bolj odlikujejo nad bolj nizkimi kraji. Seveda se tudi ne sme preveč pretiravati, da ne dobijo

učenci napéne nazore o kraja raznih razmerah. Tudi reke, jezera, ribnjaki, mesta glavne ceste in pota i. t. d. naznačijo se na kalúpu; imena se pa ne upišejo.

Pri pouku naj primerja učitelj okoliša kalúp z načrtom, in učenci bodo kmalo spoznali razliko med obema. Na kalúpu so izdelana vzvišena tla in gore v naravni obliki, česar ne najdemo v okoliša načrtu. Učenec tedaj že sprevidi, da je treba na načrtih in zemljevidih gorovje drugače risati, da nas vsaj spominja prirode. Učenec mora spoznati tudi kalúpa merilo, kar se doseže s tem, da meri n. pr. na kalúpu ljubljanskega okoliša nekatere gledé oddaljenosti od Ljubljane znane kraje. Sv. Vid n. pr. oddaljen je od Ljubljane na kalúpu $4\text{ cm} = 1\text{ km}$ ali pa $1\text{ cm} = \frac{1}{4}\text{ km} = 250\text{ m} = 25000\text{ cm}$. Približno tisto oddaljenost od Ljubljane imajo Ježica, Devica Marija v Polji i. dr. Primerjajo naj se pa tudi glede oddaljenosti različni kraji. Raz-

vidno je tedaj, da je ljubljanskega okoliša kalúp izdelan v merilu 1 : 25.000.

Ne more se zahtevati, da bi ljudskih šol učenci izdelovali pridvižne zemljevide. To se dá pa doseči tudi v nižjih razredih srednjih in strokovnih šol. Izdelati se dá relief tudi s pripomočjo hipsometričnega zemljevida dotične dežele na ta način, da izrežemo od popirnega testa posamezne višinske stopnje, katerih posamezne vrste prilepimo z drevesnim klejem jedno nad drugo. Popirja debelost, s katero naznačimo višino, ravnati se mora po hipsometričnega zemljevida merilu. Čim manjše dele deželá na ta način upodobimo, tem nazornejša in jasnejša bode slika. Tudi na ta način upodobljenja ne zahteva velike tehnične spretnosti. — Učenec naj se tako dolgo uči na kalúpu, da se privadi spoznavati istinito plastične oblike tudi na načrtih in zemljevidih.

Prof. Fr. Orožen — Ljubljana.

Knjiga Slovenska

XIX. veku.

*

Janez Volčič r. 27. apr. 1825 v Gabrovem, vasi mestne župnije Loške, učil se v Škofji Loki, srednje šole zdelal nekaj v Novem Mestu, nekaj v Ljubljani, mašnik l. 1849, služil za duhovnega pomočnika malo v Loki in Dražgošah, l. 1850 v Šmarjeti, l. 1851 v Horjulu, 1855 v Semiču, 1858 spet v Šmarjeti, l. 1863 za župnika v Dragatušu, l. 1870 Podgradom, od l. 1875 v Šmarjeti, kjer je duhovni svetovalec u. 14. dec. 1887.

Slovenski pisati in popevati je jel v Horjulu, naslednik vrlemu L. Jeranu, vzbujevan zlasti po Danici, kjer se tudi nahajajo razni njegovi dopisi, mnogotere pesmice in pobožne razprave od l. 1852 do 1887. — Dopisi so največ o cerkvenih svečanostih p. iz Horjula, Semiča, Dragatuša, Šmarjete, z Dolenskega sploh itd. Na pr. l. 1852: „Slovesna vpeljava bratovšine živiga rožnkranca v Horjulu“; l. 1853—6 o misijonarjih,

o zamurčeku Jožefu Krajnskem, o velikonočni spovedi (Juri Kobilar). Sveto leto pa peklenšak; o Šmarnicah, o katoliški družbi rokodelcev. L. 1858: Prevzvišeni knez in škof Anton Alojzij v Dragatušu in Suhoru; l. 1863 o tisučnici sv. Cirila in Metoda; l. 1878: Slovesno kronanje podobe Naše ljube Gospé presv. Serca v Šmarjeti itd. — Razprave bolj zanimive so na pr. l. 1854: Prečisto spočetje Marije Device. L. 1855: Hišna pridiga konec svetega leta. L. 1870: Sveti misijon na Dolenskem. L. 1875: Cvetlice, posvečene Naši ljubi Gospej presv. Serca (str. 2—146). L. 1879: Pas sv. Jožefa. — Pristrčni so njegovi spisi o sv. Jožefu od l. 1880 do 1887 z geslom: „Ite ad Joseph“ (I. Mojz. 41, 55), kjer priporoča sv. Jožefa (največ po Sendbote des h. Joseph v. Dr. Deckert) v posebno češčenje vsej družbi človeški, vsem stanovom, v vseh potrebah, ka-